

Novák Csaba Zoltán

Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem
Színház és Multimédia Kutatóintézet (Románia)
tudományos főmunkatárs
novakzoltan1984@gmail.com

A politika színháza

DOI: 10.46522/Sg.2025.01.03

Rezümé

A kiépült totalitárius diktatúra időszakában a kommunista ideológia teremtette meg azokat az általános kereteket, amelyekhez a mindenkori színháznak alkalmazkodnia kellett, amelyekben a színházak együtt éltek a rendszerrel, kiszolgálták azt, együttműködtek vele vagy különböző technikákkal ellenálltak neki, vagy egyszerűen megpróbálták túlélni azt. Az ideológiai, politikai keretek határozták meg a kulturális élet lehetőségeit. A színháznak tehát közvetett vagy közvetlen módon reagálnia kellett ezekre a kihívásokra is. A diktatúra ideológiája a legkülönbözőbb módon volt jelen a színházak életében: propaganda, cenzúra, irányított repertoár, közvetlen beavatkozás, tartalmi követelmények stb. Az intézményekben kötelezően megszervezett és működtetett pártalapszervezetek feladata az volt, hogy közvetlen módon megjelenítsék az ideológiát az adott intézményekben. Jelen írásunkban egy olyan dokumentumot közlünk – a sepsiszentgyörgyi színházban létező pártalapszervezet egyik éves jelentését –, amely rávilágít az ideológia nyílt színházi jelenlétére.

Kulcsszavak: ideológia, színház, propaganda, kommunizmus, kultúra

Political Theatre

Abstract

During the period of the established totalitarian dictatorship, the communist ideology created the general framework to which the theatre of the time had to adapt, in which the theatres lived alongside the system, served it, cooperated with it, resisted it with various techniques or simply tried to survive it. The ideological and political frameworks determined the possibilities of cultural life. The theatre

therefore had to respond to these challenges indirectly or directly. The ideology of the dictatorship was present in the life of theatres in the most diverse ways: propaganda, censorship, controlled repertoire, direct intervention, content requirements, etc. The task of the communist party organizations, which were mandatorily organized and operated within most institutions, was to directly present the dominant ideology in these given institutions. In this paper, we publish a document – an annual report of the communist party organization existing in the theatre of Sfântu Gheorghe – that highlights the open presence of ideology in theatre.

Keywords: ideology, theatre, propaganda, communism, culture

A második világháború után Románia – akárcsak Közép-Európa több más országa – szovjet hatalmi befolyás alá került. Kezdetét vette a társadalom hosszan tartó szovjetizálási folyamata. A hatalom arra törekedett, hogy a kulturális, művészeti, és ezen belül a színházi életet is a politika nyomása alá helyezze, és a kommunista ideológia és propaganda szócsövéné tegye. Ez az ideológiai nyomás (a politikai és ideológiai helyzettől függően) változó formában és erősséggel végig jelen volt az 1948–1989 közötti időszakban. Ebben az időintervallumban, a totalitárius rendszerekre jellemzően, a színház létét egyfajta kettősség jellemezte. Egy olyan „skizofrén” helyzet állt elő, amelyben egyrészt folytatódott a színház „hagyományos” kulturális küldetése, az értékteremtés, az esztétikai élményszerzés és az emberi lét kérdéseire való válaszkeresés, másrészt megjelent a rendszer ideológiai követelményeinek való megfelelés, egy olyan kulturális tér megteremtése, amelyben az új rezsim ideológiai üzenetei receptorokra találhattak. Ez a törékeny egyensúly ki volt szolgáltatva a rendszer által gyakorolt politikai nyomásnak. Az 1945–1947 közötti rövid átmenet után egyes időszakokban (a sztálini és szovjet modell átvétele az 1950-es években, az 1971 utáni ideológiai váltás, a nemzeti kommunizmus elvárásai az 1980-as években) a politikum hatalmas nyomást gyakorolt a színházra, míg az ideológiai enyhülés idején (1960-as évek) a színháznak sikerült új kifejezési eszközöket keresnie és találnia, pl. eltávolodni a szocialista realizmustól.

A kiépült totalitárius diktatúra kontextusában az ideológia teremtette meg azokat az általános kereteket, amelyekhez a mindenkori színháznak alkalmazkodnia kellett, amelyekben a színházak együtt éltek a rendszerrel, kiszolgálták azt, együttműködtek vele, vagy különböző technikákkal ellenálltak neki, vagy egyszerűen megpróbálták túlélni azt. Fontosnak tartjuk az ideológiai, politikai keretek bemutatását és elemzését, hisz ezek a tényezők határozták meg a kulturális élet lehetőségeit. A színháznak tehát közvetett vagy közvetlen módon reagálnia kellett ezekre a kihívásokra is.¹

A diktatúra ideológiája a legkülönbözőbb módon volt jelen a színházak életében: propaganda, cenzúra, irányított repertoár, közvetlen beavatkozás, tartalmi követelmények stb. Az intézményekben kötelezően megszervezett és működtetett pártalapszervezetek feladata az volt, hogy közvetlen módon megjelenítsék az ideológiát az adott intézményekben. Jelen írásunkban egy olyan dokumentumot közlünk – a sepsiszentgyörgyi színházban létező pártalapszervezet egyik éves jelentését –, amely rávilágít az ideológia nyílt színházi jelenlétére.

A sztálinizmus időszakában (1950-es évek), az ideológiai elvárások alapján a „népi-demokrata” Románia új színházának az lett volna a célja, hogy az új műsorpolitika révén „irányítsa, nevelje az egyre gyarapodó új közönség kulturális és művészi ízlésvilágát a népi demokrácia szellemében”.² Mindezt a Román Munkáspárt vezetése által meghatározott ideológiai koncepcióhoz kellett

1 A folyamatról részletesebben lásd: Cristian VASILE, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, Bukarest, Humanitas, 2011.; Angelo MITCHIEVICI, Ioan STANOMIR, *Comunismul INC. Istorie despre o lume care a fost*, Bukarest, Humanitas, 2016.; Ioan STANOMIR, 1964: *ștafeta nevăzută* = Paul CERNAT, Ion MANOLESCU, Angelo MITCHIEVICI, Ioan STANOMIR, *Explorări în comunismul românesc*, III, Bukarest, Polirom, 2004, 101–140.; KÖTŐ József, *Politikum és esztétikum. Színház a totalitarizmus markában (1945–1989)*, Korunk, 2011/2, 78–86.; LENGYEL György, *Színház és diktatúra a 20. században*, Bp., Corvina–OSZMI, 2011, 278–301.; CENZURA *în teatru. Documente, 1948–1989*, szerk. Liviu MALIȚA, Kolozsvár, EFES, 2006.; *Viața teatrală în și după comunism*, főszerk. Liviu MALIȚA, Kolozsvár, EFES, 2006.

2 VASILE, i. m., 186.

igazítani. A párt azt várta el az új színházról, hogy leszámoljon régi szakmai hagyományokkal, az ún. dekadens, misztikus, sovén, retrográd, polgári témákkal, és megteremtse a közönség új arculatát. A korabeli színházpolitikát kettősség jellemezte. Egyrészt ideológiai szigor, kontroll befolyásolta a színház működését, másrészt a „burzsoázia maradványai” elleni ideológiai harc fontos eszközeként jelentős mértékű támogatásban részesült. Jelentősen megnőtt a politikai nyomásgyakorlás mértéke, megjelent a fokozott cenzúra, előnyben részesült a Szovjetunióból importált szocialista realizmus, bizonyos esetekben személyi tisztoogatásokra is sor került. Ugyanakkor az újjászervezett színházi hálózat olyan új intézményekkel bővült, amelyek az „ideológiai-kulturális” célok megvalósítása érdekében jelentős anyagi támogatásban részesültek.³

A hatvanas éveket a Szovjetuniótól való eltávolodás és egy viszonylagos liberalizáció jellemezte. Ez automatikusan magával hozta a szovjet elemek fokozatos eltávolítását a román kultúrából, a nemzeti jelleg megerősödését, és megtörtént a nyomasztó, szovjet típusú szocialista realizmustól való megválás. Az értelmiségnek megengedett, sőt egyenesen ajánlott volt a múlt hibáitól függetlenedni, folytatni a román kultúra haladó vonalát, és „felfoldozniuk hazánk azon, fontos történelmi eseményeit, amelyek még nem tükröződnek a maguk teljességében az irodalmi-művészeti alkotásokban”.⁴ A kommunista hatalomátvétel után először jelent meg hivatalos dokumentumban az a lehetőség, hogy „a szocialista és más országok kultúraművelői között fokozottá váljon az együttműködés, hogy a kapcsolatok révén hazánk minél hangsúlyosabban vegyen részt a jelenkori egyetemes művészetben és kulturális életben”.⁵ Az új vezetésnek a színházzal

3 NOVÁK Csaba Zoltán, *A kulturális életre és a színházra vonatkozó politikai-ideológiai keret alakulása a Ceaușescu-rendszer első évtizedében* = UNGVÁRI ZRÍNYI Ildikó, KRICSFALUSI Beatrix, *A színházi nyilvánosság szerkezetváltozásai Erdélyben*, Bukarest–Marosvásárhely, Eikon–UArtPress, 2021, 226–250, 227. A jelenségről bővebben lásd még MITCHEVICI, STANOMIR, *Comunismul...*, i. m., 15–101.

4 [N. n.], *A Román Kommunista Párt IX. kongresszusa, 1965. július 14–19*, Bukarest, Politikai Kiadó, 1965, 92.

5 Uo.

szemben tanúsított „nagylelkűsége” abban is megmutatkozott, hogy felhagytak a szocialista realizmus egyoldalú támogatásával: „(...) mellőzni kell minden kizárólagosságot vagy merevséget. Az a lényeg, hogy minden művész saját stílusával, művészi individualizmusának megőrzése révén nagyfokú felelősséget tanúsítson műve iránt, és törekedjen arra, hogy a nép elméjébe és szívébe széles úton jusson el mondandója.”⁶

A színház a viszonylagos nyitás közepette is az ideológia és a politika figyelmének és befolyásának központjában maradt. A pártvezetés továbbra is egy olyan „műhelyként” tekintett a színházra, amely ellenőrzött keretek között folyamatosan termeli az ún. szocialista kultúrát, szórakoztat, nevel, amely hozzájárul ahhoz, hogy az állampolgárok a kommunista ideológia nagyítóján keresztül lássák és értelmezzék a világot. Íme, miként értelmezték a színház szerepét 1966-ban a nagyváradi színház egyik beszámolójában:

A művészeti intézmények tevékenységet tekintve, Ceaușescu főtitkár elvtárs a Román Kommunista Párt (RKP) IX. Kongresszusán kihangsúlyozta, hogy a párt tevékenységét illetően fontos feladat a tömegek politikai nevelése, az új, az szocializmus nemes ideáljaival felvértezett, tág kulturális horizonttal rendelkező, a kommunizmus erkölcsit birtokló ember kialakítása. Ebben a küldetésben hangsúlyos feladattal bírnak a közösségi- és tömegszervezetek, a művészeti és kulturális intézmények, amelyeknek emelniük kell a nevelő tevékenység szintjét, még jobban kihasználva a fennálló anyagi lehetőséget. Elfogadott tény, hogy a repertoár mennyire fontos szerepet játszik a színház művészi erejének és a tömegnevelő hatásának kiteljesítésében.⁷

6 Uo., 96.

7 [N. n.], [C. n.], Román Állami Levéltár, Bihar Megyei Igazgatóság, A Román Munkáspárt Nagyváradi Városi Tanácsa fond, 61/1966-es dosszié, 12-29. fólió (Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Bihor, fond Comitetul Orășenesc PMR Oradea, dosar 61/1966. 12-29. f.).

A párt és az ideológia intézményes színházi jelenlétét a kommunista párt helyi alapszervezete jelentette, amelynek egyfajta politikaiműhely-szerepet szántak. Az alapszervezet egyik fontos eleme volt a kommunista párt piramis típusú szerkezetének, amely a pártsejtől a Központi Bizottságig tartott. Ahogy azt az RKP 1965-ös szervezeti statútuma is meghatározta, az alapszervezet magában foglalja az adott intézmény összes párttagját, és minimum három taggal kell rendelkeznie. Az alapszervezet legfelső fóruma a közgyűlés, amelyet havonta kell összehívni, és amely megválasztja a vezető testületet, a bürot és az alapszervezet végrehajtó szervét. Hivatalosan az alapszervezet sokrétű feladatkörrel bírt. Beszámolókat állított össze, biztosította a kapcsolatot a párt és a munkaközösség között, megfelelő keretet biztosított ahhoz, hogy a párttagok végre tudják hajtani az adott intézményben a pártfeladatokat és a párt által kijelölt ideológiai munkát. Az alapszervezetnek további feladata volt megerősíteni a párt soraikat az adott intézményben, az illető alapszervezet igényei szerint beosztani a tagságot és annak munkáját, megszervezte a párt- és ideológiai tanfolyamokat, felkészítette a párttagokat a kihágások, munkaköri mulasztások elkerülésére, és segítette őket a kritikai és önkritikai gondolkodásban a megfelelő munka- és életkörülmények kialakítása céljából. A szabályzat szerint a tudományos, kulturális és művészeti intézményekben működő alapszervezetek feladatai közé tartozott az is, hogy növeljék a művészek és a kultúrában dolgozók politikai-ideológiai felkészültségét annak céljából, hogy szakmai tevékenységük még inkább hozzájáruljon a szocialista gazdaság és kultúra fejlődéséhez.⁸

A színházakban évente egy alkalommal tartottak, a kisebb foglalkozások mellett, ún. alapszervezeti tagsági nagygyűlést. Ennek a megszervezése a párt égisze alatt történt, amelynek jelenlétét és ellenőrző funkcióját az RKP személyes, megyei vagy tartományi küldöttje (általában a párt kulturális és propaganda osztályának a képviselője) töltötte be. Az esetek többségében ez a küldött adta meg a gyűlés alaphangját és vonta le a végén a következtetéseket.

8 [N. n.], *Statutul Partidului Comunist Român. Adoptat la congresul al IX-lea, București, Editura Politică, 1965, 68–83.*

A párt alapszervezetének létrehozása egy művészeti intézményben (de nem csak) politikai kötelezettség volt, sok gyakorlati haszonnal nem járt, hisz minden szakmai-szervezési hatáskört lefödtek az adott intézmény struktúrái. A műsorpolitikáért az igazgató, az irodalmi titkár és az erre kijelölt személyek feleltek egy színházban, amelyet erős ideológiai kontroll-cenzúra jellemzett. Az adminisztratív ügyeket szintén az erre a feladatra kijelölt alkalmazottak bonyolították le. Az alapszervezet az esetek többségében egy kötelezően elviselt ballaszt volt, hisz általa a párt exponálta az ideológiát, rákényszerítette az adott intézmény munkaközösségét arra, hogy politikailag állást foglaljon, az ideológia által megkívánt sémákban lássa és láttassa az intézmény működését, és – ha csak mimikri szintjén is – alkalmazkodjon az ideológia nyelvezetéhez. Az alapszervezet ugyanakkor egyfajta érvényesülési terepnek is számított olyan színházi emberek, alkalmazottak számára, akik az itt betöltött aktív szerepük, politikai elkötelezettségük által kívántak érvényesülni, előrelépni a szakmai pályájukon.

Az alábbiakban a Sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház RKP alapszervezetének éves jelentését közöljük 1968-ból. Az eredetileg magyar nyelven, géppel írott szöveg az Országos Történelmi Levéltár Kovászna Megyei Igazgatóságának irattárából származik. A teljes szöveget eredeti formájában, nyelvezetében és struktúrájában adjuk közre, csak néhány esetben eszközöltünk apró, többnyire központosítás-jellegű beavatkozást.

Mit látunk, ha alaposan átolvasunk egy alapszervezeti dokumentumot? A párt-, az ideológiai és politikai tartalmak megjelenítése mellett ez a hivatalos irat olyan, ún. adminisztratív problémákat is tematizált az adott művészeti intézmény (színház vagy főiskola) alapszervezetében, amelyek különben az adott intézmény vezetőségének, művészeti irányításának feladatkörébe tartoztak. Az alapszervezeti gyűléseken így megjelentek olyan témák, mint: a nézőszám, a repertoár, a darabok fogadtatása, a kiszállások, a műsorpolitika. Ezzel a párt a szervezési, működési kérdéseket is megpróbálta egy olyan szervezet vezetése alá vonni, amelyet ideológiai megfontolásokból hozott létre a színházban.

Az alapszervezet legfontosabb küldetése a politika és az ideológia megjelenítése volt a színház életében. Az éves működési beszámolóknak minden esetben igazodnia kellett a pártideológia éppen aktuális kurzusához, jelen esetben a Ceaușescu által fémjelzett irányvonalhoz. Az alapszervezet felelt a színészek és a kisegítő személyzet ideológiai képzéséért is. Kötelező módon szervezniük kellett ideológiai, politikai jellegű előadásokat. Az alapszervezet, mint olvashatjuk, próbálkozott ún. művészi feladatkörököt is ellátni, de ez természetesen az esetek többségében nem, vagy csak korlátozott mértékben járt sikerrel még akkor is, ha a színház művészeti tanácsában és az adminisztratív kérdéseket intéző struktúrákban is rendelkeztek delegált párttagokkal, akik igyekeztek részt venni a szakmai gyűléseken. Ugyancsak az alapszervezet felelt az ifjúsági kérdésekért is, jelen esetben a KISZ megszervezéséért.

A kritika és önkritika a „pártnyelv” egyik legfontosabb komponense volt. Olyan elem a párt belső életének rituáléjában, amely által a tagság állandó ellenőrzés, kontroll alatt volt, amely révén a párt egy sajátos nyelvezet és diskurzus használatára kényszerítette rá a tagokat azért, hogy tevékenységüket az előbbi által meghatározott keretek és elvárások között lássák és láttassák. Az állandó és kötelező kritika és önkritika gyakorlása révén az egyén és a közösség is elveszítette a cselekvési autonómiáját, arra kényszerültek, hogy kötelező módon hibákat találjanak a saját és a társaik tevékenységében egyaránt. Ez a rituálé indulásból elértéktelenítette az egyént, és egy állandó bizonytalanságot eredményezett.⁹ A kritika és önkritika a jelen alapszervezeti beszámolóban is megtalálható a legkülönbözőbb formákban: nem megfelelő kapcsolattartás az igazgatóval, a KISZ¹⁰ feloszlása, a nevelő jellegű előadások vérszegény állapota, az alapszervezeti titkár mulasztásai. Ugyanakkor esetenként – mint jelen helyzetben is – a dicséret sem maradt el.

9 Részletesebben lásd Cristian VASILE, *Spirit critic vs critică și autocritică în comunismul românesc: implicații pentru lumea intelectuală*, Dilema Veche, 2018/756, VI. (Dosar Dilema).

10 Kommunista Ifjak Szövetsége, az RKP ifjúsági szervezete.

Mint említettük, a párt alapszervezete egy mesterségesen, ideológiai céllal létrehozott és fenntartott entitásnak számított a színházak életében is, amely szervezet politikai, ideológiai célokat követett. Ezt a már létező és működő szervezeti struktúrák mellett hozták létre, és többek között e kényszeresség miatt úgy is fogalmazhatnánk, hogy nem arattak osztatlan sikert a színházak életében, noha a tagság többsége meglátta benne az előrelépés és a hatalomszerzés lehetőségét. A jelen iratban is említett „vérszegény” pártélet, a sok hiányzás és hiányosság is ebből az ambivalens állapotból fakadt.

Állami Magyar Színház alapszervezete Sepsiszentgyörgy Jelentés az alapszervezet egyéves tevékenységéről¹¹

Nicolae Ceaușescu elvtárs, az RKP, KB Főtitkára a kolozsvári értelmiségiekkel való találkozása alkalmával többek között a következőket mondta:

Önök, akárcsak a szocialista Románia egész értelmisége, népünk jelentős osztagát alkotják, amelynek különlegesen fontos szerepe van a szocialista rendszer építése egész művében. Szép eredményeik vannak a hazai tudomány és kultúra terjesztésében. A húszegynéhány évvel ezelőtti helyzethez viszonyítva népünk általános műveltségi színvonala összehasonlíthatatlanul magasabb, az értelmiségiek száma többszörösére növekedett, s nincs az anyagi és társadalmi tevékenységnek olyan területe, ahol a tudományos és kulturális dolgozó a munkások és parasztok oldalán Pártunk vezetésével ne venne részt minden képességével és alkotó erejével az új, szocialista társadalom építésében.¹²

Az elmondottak érvényesek színházunk dolgozóira is, mert megnevelő jellegénél fogva a színház a Párt politikájában kifejeződő leghaladóbb eszmék hirdetője. Mai választási közgyűlésünk a fennállásának huszadik évét ünneplő színház pártalapszervezetének munkaülése. Ez a tény arra hívja fel figyelmünket, hogy az eddigénél nagyobb felelősségtudattal kell szembenéznünk az

11 [N. n.], [C. n.], Román Állami Levéltár, Kovászna Megyei Igazgatóság, A Román Munkáspárt Sepsiszentgyörgyi Városi Tanácsa fond, 19/1968-es dosszié, 23-35. fólió (Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Covasna, fond Comitetul Orășenesc PCR Sfântu Gheorghe, dosar 19/1968. 23-35. f.)

12 A pártvezetés 1968 augusztusában látogatott Kolozs megyébe, a prágai szovjet intervenciót követő nagygyűlés után. Mint minden megyei látogatáson, a pártfőtitkár találkozott a helyi értelmiségiekkel is. Az irat valószínűleg a kolozsvári találkozáson elhangzottakra utalhat. NOVÁK Csaba Zoltán, *Aranykorszak? A Ceaușescu-rendszer magyarságpolitikája, I, (1965–1974)*, Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 2011, 51.

elmúlt egy év eredményeivel és főleg hibáival, mulasztásaival. Két évtized áll a pártalapszervezet és a munkaközösség mögött. A mai közgyűlésen próbáljuk azzal a politikai érettséggel és emberi felelősségtudattal elemezni a múlt évi választás óta eltelt időszak tevékenységét, amely alapszervezetünkötől joggal várható el.

A múlt év novemberében tartott választás óta színházunk a következő darabokat mutatta be: *Parancsra tettem*, *Imádok férjhez menni*, *Énekes madár*, *Cézár*, *Agónia*, és a héten bemutatásra kerülő *Mikest* is a bemutatott darabok közé soroljuk.¹³ Ezekkel az előadásokkal, amelyeknek művészi színvonaláról későbben beszélünk, tervünket a következőképpen teljesítettük: 1968 január 1-től október 31-ig

Tervezett bemutatók száma:	6
Teljesítve:	6
Tervezett előadások száma:	286
Teljesítve:	289
Nézők száma:	105 000
Teljesítve kb.	100 000
Bevétel:	725 000
Teljesítve:	826 000

Az előírányzott számadatok egész évre vonatkoznak, de amint a fenti felsorolásból kitűnik, minden mutatószámot két hónappal az év vége előtt túlhaladtuk. Ezek a tények azt bizonyítják, hogy az előadások felkeltették a nézők érdeklődését, ami a vezetőség műsortervezési politikájának helyességét igazolja. Az említett eredmények megvalósításában a Pártalapszervezet teljes tagsága tudása legjavának hasznosításával vette ki részét.

Vizsgáljuk meg mélyebben a színházban kifejtett pártmunkát. Intézményünk eredményeiben és hibáiban tükröződik vissza a

13 A sepsiszentgyörgyi színház műsorpolitikájáról részletesebben lásd *Între artă și dictatură. Documente privind viața teatrală în perioada Ceaușescu 1965-1971*, főszerk., tan. Csaba Zoltán NOVÁK, szerk. Marcela Livia DAN, Andrea GYÖRGY, Marosvásárhely, UArtPress, 2024.

büro és a tagság politikai, szakmai nevelés terén, a pártélet megerősítése terén jól vagy rosszul végzett munkája, és ezen keresztül domborodik ki a párt vezető erejének jelentősége.

Egy színház évi tevékenységének alapja a műsorterv. A múlt választási közgyűlésen az a bíráló érte az alapszervezet büroját, hogy nem adott kellő segítséget a színház igazgatóságának és a művészeti tanács párttagjainak állandó nevelésén keresztül a művészeti tanácsnak a műsor összeállításában. Leszűrve a tanulságokat, a színház igazgatósága a művészeti tanács támogatásával a pártalapszervezet irányításával az elmúlt évekhez viszonyítva az 1967–68-as évadra lényegesen értékeesebb műsort állított össze. Többek között műsorra került az *Énekes madár*, *Parancsra tettem*, *Zalameai bíró*, *Imádok férjhez menni*. Kováts Dezső igazgató igen helyesen olyan rendezőket hívott meg az előadások színpadra állítására, akiknek művészi rangja és tudása biztosítéka egy jó színházi előadásnak. /Tompai Miklós, Horváth Béla, Raicu Mihail/. A színház új igazgatója a műsort és a rendezőket átvette, kivéve a *Zalameai bíró* és annak a rendezőjét, Mihail Raicut, és kiegészítette a *Cézárral* és *Agóniával*, amelyek rendezésére Bán Ernőt és Kiss Attilát kérte fel, így is növelve a rendelkezésünkre álló különböző egyéniségű rendezők sorát. Ezzel egy időben meggyorsította azt a lemaradást, amely *Józsi, Mócsi és Mehemed* és *Parancsra tettem* bemutatása között a vendégrendező pontatlan jelentkezése végett előállott. A jól összeállított és közben kibővített műsor a rendezők ésszerű összeválogatása eredményeképpen az 1967–68-as évadban előadásaink egyre növekvő színvonalára nemcsak a közönség, hanem a szakvélemény is felfigyelt.

Két olyan darab bemutatásával kísérleteztünk, amely nemcsak a színésznek, rendezőnek és tervezőnek, hanem a közönségnek is vizsgát jelentett /*Cézár*, *Parancsra tettem*/, és egy lépést a gondolati színház megértésének útján. Ezzel egy időben a sokat bírált szó-rakoztató műfajban az *Imádok férjhez menni* előadásával nemcsak közönség-, hanem művészi sikert ért el színházunk. Ha ezekhez hozzáadjuk azt a sikert, amelyet az *Énekes madár* és *Agónia* elért /nem feladatunk a részletes elemzése ezeknek az előadásoknak/, akkor megállapíthatjuk, hogy kezdenek eltűnni a művészi színvonal egyenetlenségei. Egy művészi intézmény tevékenységének

döntő tényezője a művészi vezetés. A márciusban kinevezett új igazgató, Dukász Anna¹⁴ merész tervekkel állt a munkaközösség elé, tervekkel, amelyek végső célja a korszerű gondolati színház létrehozása Sepsiszentgyörgyön. Az igényesség szellemében állította össze /a színház 1968–69-es évi műsortervét /*Négy tél, Requiem egy apácáért, Romba dőlt fellegvár, Elveszett levél, Macska a forró bádognán* és egy zenés vígjáték/ és válogatta össze a rendelkezésünkre álló legértékesebb rendezőket. Az új igazgató mindenkitől tudása legjavát követeli meg, és igyekszik igazi színházi fegyelmet megteremteni. Azok a vendégjátékok, amelyek az utóbbi hónapokban zajlottak le, hozzájárultak ahhoz, hogy színházunkat az ország közvéleménye ismerje. Ugyanakkor színészeink, akik éveken keresztül székhelyünkön kívül Brassóban és a megszokott vidéki városokban és falvakon szerepeltek, most egyre gyakrabban léphettek nagyvárosok közönsége elé is, ami hozzájárul a biztonságérzet fejlesztéséhez és a szakmai felelősség növeléséhez. Együttesünk felfrissítése fiatal művész káderekkel előreláthatólag meghozza a várt eredményt. A fiatalság mindig magával hozza azt a frissességet, ami néha kivesz színházaink tájáról. Örömmel mondhatjuk, hogy az ebben az évben hozzánk került fiatalok magatartása – képességeiket még nem ismerjük kellőképpen – nagyon jó benyomást keltett a társulat körében. A felsorolt intézkedések és a többi nem említett törekvés záloga a sepsiszentgyörgyi színház fejlődésének. De szükségesnek tartunk szót tenni egy olyan jelenséget, amely véleményünk szerint a továbbiakban károsan befolyásolhatja a fejlődés menetét. Mielőtt rátérnénk a kérdés elemzésére, szeretnénk emlékeztetni arra, hogy az elmúlt hetekben egy érdekes és igen nehéz darabot, a *Cézárt* mutattuk be. Elvont gondolkodásra készítő darab, amelynek megértéséhez sok mindenre, főleg fejlett színházi kultúrára van szükség. Véleményem szerint a sepsiszentgyörgyi bemutató és az azt követő előadások hangulata azt bizonyította, hogy ha nem is teljes mértékben, de mégis a darab mondanivalója túljutott a színpadon.

14 Dukász Anna a megválasztás után, 1968 nyarán érkezett a sepsiszentgyörgyi színház élére.

Mit bizonyít ez? Azt, hogy a színház húsz év alatt nagyon sokat tett a közönségnevelés terén. Színházat szerető és értő közönséget nevelt. Ez elsősorban azoknak az embereknek az érdeme, akik kezdettől fogva családi életük nyugalmát is feláldozva, ha kellett, anyagi áldozatok árán is a mai napig töretlen hittel szolgálták és szolgálják ezt a színházat. Hogy több vagy kevesebb képzettséggel? Hogy most nagyobb a választék? Hiszen ez a természetes. A színművészeti főiskola évről évre küldi azokat a fiatalokat, akiknek minden feltételük megvolt ahhoz, hogy képességeiket a legavatottabb mesterek keze alatt bontsák ki. Éppen csak tanulniuk kellett. Hogy az a törekvés, hogy most, amikor valóban nagyobb a választási lehetőség, mindenki képességeit megillető helyre kerül? Egy egészségesen működő színházban ez a természetes, de az már kevésbé természetes, hogy azoknak az embereknek egy része, akik munkával, hittel tartották fenn ezt a színházat két évtized alatt, ma ne érezzék azt otthonuknak.

A színház új igazgatója számtalan fontos teendője közepette nem vette észre azt, hogy egy-egy ember mellőzve fölöslegesnek érzi magát, esetleg csak egy-egy tanácsot kellett volna kérni vagy egy szerény feladattal megbízni, és az ilyen ember ismét visszanyeri önbizalmát. Igaz, hogy minden körülmények között jó színházat egy ember csinált. Egy jól képzett, jó ízlésű, erős kezű és egyéniségű színházigazgató rányomja bélyegét az egész együttes tevékenységére. Ezek az adottságok megvannak Dukász Anna igazgatónőben, bizonyítja ezt az a pár hónapos színházigazgatói tevékenysége /nemcsak a művészi színvonal emelése terén elért eredményei, hanem a tagság élet- és munkafeltételei állandó javítása terén elért eredményei is/, de ahhoz, hogy munkáját eredményesen tudja véghez is vinni, olyan emberekre lesz szüksége, akik nem hordoznak tüskét a lelkükben. Kihangsúlyozzuk, nem azokra a sértődésekre gondolunk, amikor az igazgató jogosan bírálja a színház egy-egy fiatalabb vagy idősebb tagját, hanem egyes emberek mellőzésére. Ez nemcsak az igazgatót illető bírálat, hanem elsősorban a pártalapszervezetet, annak büroját és mindenekelőtt titkárát. A titkár látta, tapasztalta az említett jelenségeket, amelyek esetleg elkerülték az igazgatónő figyelmét, ugyanis nagyon sok feladattal kellett megbirkóznia: műsortervezés, vendégjáték

/tervezés, fegyelem erősítése, húsz éves évforduló, állandó szereplés stb./, de egyetlen esetben sem tárta föl, nem figyelmeztette erre a tényre. Egyetlen büro ülésen sem vitatta és a mai napig sehol szóvá nem tette. Az alapszervezet titkárának módja lett volna ezt megtenni, mert az igazgatónő több ízben kérte ki véleményét, és adott módot a véleménynyilvánításra. Ha a pártalapszervezet büroja kellő felelősségtudattal kezeli ezt a kérdést, és idejében figyelmezteti az igazgatót, valószínű, hogy ma már nem kell erről beszélni. A jövőben a párt alapszervezetének lényegesen szorosabb kapcsolatot kell tartania a színház igazgatóságával, és nem kell azt várnia, hogy hívják, hogy megkérdézzék, hanem minden kérdésben pártos módon állást kell foglalnia, mert csak így töltheti be vezető szerepét, és csak így segítheti a színház igazgatóságát nehéz és felelősségteljes munkájában.

A színház egyik leglényegesebb alkotóeleme, a színész munkája, nem az olvasópróbán kezdődik, hanem szellemi és fizikai adottságai csiszolásának fárasztó munkájával. Ezt az előkészítő munkát kellene szolgálja többek között a szakmai továbbképző is, amely évek óta vajúdik színházunknál több vagy kevesebb eredménnyel. A múlt választás után az alapszervezet irányításával a szakszervezet a következőket tette a szakmai nevelés terén: a szakszervezeti bizottság az igazgatóság jelenlétében egy művészkaderekkel kibővített vezetőségi ülést tartott, amelyen a szakmai nevelés formáinak a megvitatása volt a napirenden. Ugyanakkor megvitatták, kiegészítették a szakszervezet tervét is, amelyből a következők valósultak meg: a műszaki csoport részére Tölgyesi András tartott egy előadást *Szakmai etika* címen. A művészcsoportba Salamon Sándor a *Zalameai bíró* és az *Imádok férjhez menni* darabok kapcsán tartott előadást a korról és íróról. Beszámoltak színházi élményeikről Bíró Levente *Prométheus, Kolozsvár*/, Czompok Mihály a bukaresti színházi fesztiválon látott előadásokról, Tölgyesi András a marosvásárhelyi *Platonov* előadásról. Mihail Raicu rendező az egységes színházi gondolkodásról tartott igen értékes előadást. Sajnálatos módon elmaradt egy Tompa Miklós előadás. Az elhangzott előadások többnyire érdekesek voltak, de a vezetőségben beállt változás, a soron levő feladatok megnövekedése egy időre elvonta a figyelmet erről a

tevékenységről, a pártalapszervezet pedig nem segítette a szakszervezetet, hogy megkeresse azokat a lehetőségeket, amelyek az adott helyzetben is valóra válthatók. Pl. intézkedési tervünkben szerepel egy kétszemélyes jelenet stúdió munkaformájában való próbálás, amelyet Mester András javasolt egy alapszervezeti gyűlésen. Nem elemeztük a megszavazott határozatot, nem is volt eredménye. Ezzel szemben egyre gyakoribbak az irodalmi estek, amelyek a közönség verskultúráját hivatottak fejleszteni, de jó lehetőséget nyújtanak a szakmai továbbképzésre. Reméljük, hogy ezeket az alkalmakat a színház vezetősége a jövőben sem fogja kihagyni.

A szakszervezeti bizottságnak már most össze kell állítania a továbbképző tervét. Olyan elméleti előadókat kell beiktatni, amelyek a korszerű színjátszás legérdekesebb kérdéseivel foglalkoznak /amilyen a Raicu elvtárs előadása volt/, és meg kell próbálni összekötni gyakorlati órákkal is. Színházunk műsorában egyre gyakrabban szerepelnek olyan darabok, amelyek újszerű feladat megoldása elé állítják a színészt /pl. a *Cézár* című darabban egy sor pantomimszerű feladat, ugyanakkor a színész fizikai képességeit igénybe vevő cselekmény/, föl kell készülni ezekre a feladatokra. Az alapszervezet büroja csak egy ízben foglalkozott a szakmai képzés megvitatásával, elemzésével, de ez nem bizonyult elegendőnek. A jövőben a szakszervezet vezetőségének, mindenekelőtt annak elnökének és kultúrfelelősének, sokkal következetesebben kell ezt a kérdést kezelniük.

Ma a színház munkájának elvégzésében nagy jelentőség hárul a művészeti tanácsra. Az igazgató a főhangsúlyt a meghívott külső tagokra helyezi. Véleményünk szerint olyan embereket hív a szemléltető főpróbára, akiknek kritikai érzéke elég fejlett ahhoz, hogy segítséget adjanak az előadások elbírálásában. /Berde Zoltán, Kissgyörgy Tamás, Zseránszky István, dr. Darkó Zsigmond/. Nem veszi igénybe azokat a színészeket, akik játszanak a megvitatásra kerülő előadásban.

Többéves huzavona után az 1966–67-es évadban sikerült rendszeresíteni azokat a munkaüléseket, amelyeknek célja előadásaink megvitatása. Ilyenformán minden bemutatót, darabot megvitatott a tagság abban az évben. Az eredmény nem

volt teljes mértékben kielégítő, de munkaülesről munkaülésre egyre őszintébben szóltak hozzá a szóban forgó előadáshoz a jelenlevők. Sajnálatos módon ebben az évben pártalapszervezeti határozat ellenére elmaradtak a munkaülések. Ismét egy bizonyíték arra, hogy hová vezet a határozatok elhanyagolása. Hibás ezért a szakszervezet vezetősége, a szakszervezet munkájáért felelős Darvas Dezső titkárhelyettes, valamint László Károly, aki nem szorgalmazta ennek a határozatnak az életbe léptetését. Véleményünk szerint szükség van ezekre az értékelő, elemző gyűlésekre, amelyek fejlesztik a színészek kritikai és önkritikai érzékét, lehetőséget teremtenek az őszinte véleménynyilvánításra, amely jó módszer a színházi pletykák és torzsalkodások felszámolására.

A párt vezető szerepe színházunkban azon keresztül nyilvánul meg, hogy az alapszervezet büroójának valamelyik tagja vagy a titkár minden vezetőségi gyűlésen részt vett. Ismerte és részt vett a tervek összeállításában, a fegyelmi ügyek megtárgyalásában. A szakszervezet élén párttag áll, a művészeti tanácsban sok párttag tevékenykedett, az igazgatóság tájékoztatta a pártalapszervezetet minden jelentősebb intézkedésről és kikérte a véleményét. Párttagjaink közül Fekete Gyula és Darvas Dezső, a vezetőségi gyűléseken Molnár Gizella és Mester András, a művészeti tanácsban Nyáguly Sándor, Báakai Balázs és Demeter József pártalapszervezet gyűlésein a pártpolitikájának érvényre juttatása mellett a színház művészi színvonalának emelése és a terv teljesítése érdekében foglalt állást. Az alapszervezet büroója minden fontosabb kérdést megvitatott és igyekezett kialakítani a saját álláspontját. Sajnos az elmúlt hónapokban meggyengült a pártalapszervezet vezető ereje, mert a büroó, a titkárral az élen, alkalmyszerűen kapcsolva dolgozott. A titkár hibájából eredően a büroóban megszűnt a kollektív vezetés, a kollektív munka, a büroölések rendszertelenre váltak vagy elmaradtak, a pártélet vérszegény lett.

De nézzük meg, mit tettünk a pártélet egészséges menetének biztosítása érdekében és mit mulasztottunk el a választás óta. Azok az intézkedések, amelyek az elmúlt időszakra vonatkoztak, és a havi közgyűlések helyett negyedévi közgyűlések tartását irányozták elő, újszerű feladatok elé állították az alapszervezetet.

A közgyűléseket eddigieknél körültekintőbben kellett megszervezni, hogy felölelje azokat a kérdéseket, amelyek egy egész negyedévben felmerültek. Ugyanakkor ügyelni kellett arra, hogy a gyűlések közötti nagy időszakban ne lanyhuljon a szervezeti élet. Kezdetben sikerült a bürónak élénk pártéletet biztosítani. Közgyűléseink napirendjére a legaktuálisabb kérdések kerültek pl. tekintettel arra, hogy ritkábban találkoztunk gyűlésen, az alapszervezet tagságával elemeztük a büró két gyűlés közötti tevékenységét; megkértük az igazgatót, hogy vázolja az alapszervezet tagsága előtt elképzeléseit a színház fejlesztésével kapcsolatban; két ízben foglalkoztunk a tanulási formákkal. Tartottunk egy nevelő célzatú előadást: *A bíráló és önbíráló szerepe a társadalom fejlődésében*. Ez az előadás nem érte volna el teljes mértékben a célját, ha a tagság nem egészíti ki színházunk életéből vett példákkal, amit a büró elmulasztott megtenni az előadás ismertetése alkalmával. A gyűlések színvonala kielégítő volt, átlag öt-hat elvtárs kért szót, és hozzászólásuk igazolta, hogy a napirendi pontok felkeltették a tagság érdeklődését.

Az elmúlt években egy-két hiányzó volt egy-egy alapszervezeti gyűlésen, az idén ezzel szemben az igazolt hiányzások száma átlag négy. Az alapszervezet bürója nem számoltatta be közgyűlésen a feladatokkal megbízott alapszervezeti tagokat, ahogy azt az elmúlt évben több ízben is megtette.

Ebben az évben is elsősorban alapszervezetünk minőségi megerősítésére törekedtünk. Nem célunk felduzzasztani az alapszervezetet, ugyanis számaránya a színház létszámához viszonyítva jó. Minőségi szempontot véve alapul az elmúlt időszakban két elvtársat vettünk fel sorainkba, Kurta Sándor gépkocsivezetőt és Dobos Imre színészt. Figyelmébe ajánljuk az új bürónak, hogy van még két-három olyan elvtárs, akit rövidesen már fel lehet venni.

Annak érdekében, hogy a párt politikáját minél közelebb hozzuk a tömegekhez, hogy a párton kívüli dolgozók körében is legyenek olyan elvtársaink, akikre támaszkodhatunk munkánkban, létrehozták a párton kívüli aktívát, de nemigen vettük igénybe. Ritkán bíztuk meg feladatokkal és nem számoltattuk be. Nagy mulasztás ez, mert a párton kívüli aktíva soraiból kell biztosítani a pártalapszervezet utánpótlását.

Nevelőmunkát kifejezteni csak politikailag és szakmailag jól képzett, fegyelmezett emberekkel lehet. A tagság politikai nevelésének biztosítása érdekében az 1967–68-as évben is két kört indítottunk be: egyet a művész személyzet, egyet a technikai, adminisztratív személyzet részére. Előadást és szemináriumot tartott Timáru Constantin, Czompok Mihály, Molnár Gizella, Bákai Balázs. A két körnek száz résztvevője volt. A látogatottság kilencven százalék. A körök tevékenysége kielégítőnek minősíthető, mert a megvitásra kerülő kérdésekhez sokan hozzászóltak, és igyekeztek összekapcsolni az anyagot a mindennapi munkával. Azok közül, akik rendszeresen szót kértek és hozzászólásaikban felkészültségről tettek bizonyosságot, mindenekelőtt Darvas Dezsőt, Fekete Gyulát, Darvas Annát, Nyáguly Sándort, Déri Jánost, Jakó Gábort, Demeter Józsefet kell megemlíteni.

Sajnos az előre lefektetett tervet nem tartottuk be, mert vártuk a beígért előadásokat, és amikor az előadók nem jöttek, aktuális politikai kérdések megvitatásával helyettesítettük az elmaradt leckéket. / Olyan kérdéseket vitattunk meg, amelyek hasznára váltak a tagság politikai nevelésének, de elmaradt egy sor olyan lecke, mint a marxista filozófiával megbízott Botka Lászlóé, valamint a propagandista Molnár Gizié. Czompok Mihály és Bákai Balázs igyekeztek betartani az előre lefektetett tervet, de a bírónak és elsősorban Botka Lászlónak meg kellett volna találnia a módot a kör zavartalan menetének a biztosítására. Az alapszervezet titkárának sokkal szorosabb kapcsolatot kellett volna tartania a pártkabinettel, és sokkal több segítséget kellett volna adnia a propagandamunkát végző elvtársaknak. Tanulva az elmúlt év hibáiból, a pártkabinet segítségével idejében összeállítottuk a két kör tervét, és az előadókat magunk közül válogattuk ki, akiknek idejében szóltunk, hogy legyen alkalmuk alaposan felkészülni. Előreláthatólag így biztosítani tudjuk a politikai körök zavartalan menetét. A tagság kérésére a *Megyei Tükör* szerkesztőségéből is hívunk elvtársakat előadás megtartására. A művészszemélyzet részére művészettel és etikával kapcsolatos filozófiai kérdéseket iktattunk be a tervbe. A technikai és adminisztratív csoport terve annyiban módosult a tavalyihoz képest, hogy a politikai lecke sorozat közé beiktattunk egy művészettel foglalkozó kérdést is.

Az az elgondolás vezetett, hogy ennek a csoportnak a tagjai is szervesen részt vesznek a művészi munkában, tehát szükségük van az ilyen irányú képzésre is.

Tömegszervezeteink a szakszervezet és a KISZ alapszervezet irányításával fejtette ki tevékenységét. Nem mondhatjuk azt, hogy állandó irányításával, mert időnként az alapszervezet kiengedte kezéből ezt az irányítást. A szakszervezet tevékenysége a múlt év végén lezajlott választások óta fellendült, minőségileg megjavult azért, hogy az év második felében ismét visszaessen. Az első szakaszban a szakszervezet vezetősége igyekezett a dolgozók szakmai nevelésének biztosításán keresztül, a vezetőségi gyűléseken való aktív részvételen keresztül, a fegyelmi intézkedések érvényre juttatásán keresztül a dolgozók mozgósításával hozzájárulni a művészi színvonal emeléséhez és a terv teljesítéséhez. A szakmai nevelésről az előbbieken már beszéltünk, azzal most nem foglalkozunk. Egyes munkakörökben dolgozók közötti munkaviszony megjavítása érdekében vezetőség elé hívták az illetékeseket és közösen elemezték az azt előidéző okokat. Eredményes volt az a munkaülés, amelyet az autóvezetőkkel tartottak. Számptalan igazgatósági gyűlésen vett részt a szakszervezet vezetősége fegyelmi ügyek megvitatásában, tervek összeállításában stb. A szakszervezeti tevékenység addig volt eredményes, ameddig rendszeresen megtartották a vezetőségi üléseket, amelyeken az alapszervezet büroja részéről Darvas Dezső majdnem mindig részt vett, és ameddig egy meghatározott terv alapján dolgoztak. Az utóbbi hónapokban elmaradtak a szakmai előadások, a gyűlések rendszertelenné váltak vagy elmaradtak, és általában a szakszervezeti mozgalom meggyengült a színházban. Ennek oka, hogy a kollektív vezetés megszűnt a szervezet vezetőségének keretén belül. Részben hibás ezért a szakszervezet vezetősége, mert nem kereste meg a módját annak, hogyan működhetne együtt az igazgatósággal, de az igazgató sem igényelte azt a segítséget, pedig sokrétű, nehéz munkájában jelentős támogatást kaphatott volna a szakszervezettől. Alapvetően hibás a pártalapszervezet büroja, mert az utóbbi hónapokban teljesen kiengedte kezéből a szakszervezet irányítását, és nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a szakszervezet megbillent egyensúlyát helyrehozza,

nem szorgalmazta a munkaülések megtartását, melynek következtében kérések, panaszok, javaslatok nem kerültek felszínre, amint az a harmadik negyedévi pártalapszervezeti gyűlésen kiderült. Nem elemeztük rendszeresen a szakszervezeti vezetőség munkáját, és így nem is adhattuk meg a kellő segítséget.

Színházunkban kevés KISZ tag van, minek következtében egy pár hónappal ezelőtt a KISZ szervezet megszűnt színházunkban, és egyesült a törvényszék, a Néptanács és a CEC alapszervezetével. Kimondott KISZ éléről nem beszélhetünk, de ki kell emelnünk fiataljaink fegyelmezett hozzáállását színházunk munkájához és mindenekelőtt az alkalmi irodalmi estek művészi színvonalának emelésében szerzett érdemeket, valamint különböző színházon kívül végzett közmunkákban való részvételüket. Hiányoljuk azt, hogy a több ízben beindított színházi híradót nem élesztették újra. A pártalapszervezet titkárának személyes feladata a KISZ-szel való foglalkozás. László Károly nem adta meg a KISZ titkárnak, Dobos Imrének a kellő segítséget ahhoz, hogy a KISZ életet még jobban fellendítse.

Pártagjaink egy részét feladatokkal bíztuk meg. Ki kell emelnünk Boka Erzsébet sajtófelelőst, aki több mint 40 *Előre*, több mint 40 *Megyei Tükör*, azon kívül *Cuvântul Nou* és *Utunk* előfizetőt szervezett, ami felülmúlja a sok évi átlagot. Ebben a munkában nagy segítséget kapott Tözser Rózától, aki önként ajánlotta fel segítségét Bóka Erzsébetnek.

Nem minden tagunkat bíztuk meg feladattal, és nem foglalkoztunk a tagok rendszeres egyéni nevelésével sem. Politikai és szakmai körökről gyakran indokolatlanul távol maradtak egyesek, akiket nem vontunk kérdőre sem bűró, sem az alapszervezet előtt. Nem foglalkoztunk az olyan tehetséges fiatalokkal, mint amilyen Dobos Imre és Bartis Ildikó és sokan mások, akik nem szívesen nyilvánítanak véleményt a fölvetett kérdésekkel kapcsolatban. Ez a jelenség vonatkozik a fiatalság túlnyomó többségére. Nem tájékozatlanságból eredő magatartás ez, hanem van a fiatalokban valami érthetetlen tartózkodás. A KISZ-nek és a pártalapszervezetnek erre a jelenségre is sokkal nagyobb hangsúlyt kellett volna fektetnie. Szükségünk van a fiatalság véleményére, lelkesülésére, amelyet több körültekintéssel kell felszínre hoznunk.

Alapszervezetünk létszáma az 1967 novemberi választáson 35 tag. Időközben eltávozott négy tag /Czompok Mihály, Szabó Tibor, Porodán Béla, Bíró Ilona/ és elhunyt egy tag, Vajda Endre. Időközben három elvtárs érkezett alapszervezetünkhöz, Dukász Anna, Győri András és Csergőffi László, fölvtünk két új tagot, Kurta Sándort és Dobos Imrét. Jelenleg 35 tag tevékenykedik alapszervezetünkben.

Annak ellenére, hogy a büro sokkal többet kellett volna tegyen a párt vezető erejének emelése érdekében, a pártalapszervezet tagsága kommunistákhoz méltóan vette ki részét a színház tevékenységéből, ezáltal is emelve az alapszervezet tekintélyét a társulat előtt. Külön-külön most nincs lehetőségünk foglalkozni mindenki munkájával, de egy pár jellemző példával szeretnénk aláhúzni az elmondottakat. Többezer lejes megtakarítást eredményezett az az önkéntes munka, amelyet Veres Zoltán munkatársai segítségével a színház többszörös renoválása alkalmával szabadidejének feláldozása árán végzett. Az alapszervezet büroja messzemenő elismerését fejezi ki Veres Zoltán párttagnak és munkatársainak. Párttagokhoz illő szerénység jellemzi azokat a színésznőket, akik, ha a szükség megkívánja, más munkaterületen is hasznosítják magukat: pl. Darvas Anna sűgő hiányában elvállalta az *Agónia* sűgőségát, míg Bóka Erzsébet bármikor segítséget ad a szabóműhelyben, vagy a legutóbbi *Imádok férjhez menni* előadásán más munkát is vállalt. A színház iránti szeretet igazán akkor nyilvánul meg, amikor az embernek olyan munkát is kell végezni, ami kevesebb sikerrel jár, mint esetleg egy nagy szerep eljátszása. Dicséret illeti Nyáguly Sándor és Fazekas Gábor körültekintő irányító munkáját, amennyiben a kis létszámú műszaki csoportot igyekeznek úgy felosztani, hogy minden követelménynek eleget tudjanak tenni. Ezzel egyidőben megkérjük, hogy egyetlen esetben se engedjenek szűnpadi dolgozót ittas állapotban szűnpadra, és úgy irányítsák a ki- és becsomagolást, hogy díszleteink a lehető legkisebb mértékben rongálódjanak. Meg kell említenünk Bartis Ildikót, aki annak ellenére, hogy a *Cézár* próbája alatt mellőzték, akkor, amikor szükség volt munkájára, egyik napról a másikra szűnpadra ment anélkül, hogy azután, amikor már nem volt szükség rá, még kért volna előadást. Dobos Imre szűnpadi alázata és Demeter József

példás bútorkezelése szintén példaadó. Hegyessi Magda *Négy téli* belí föllépéseinek díját felajánlotta a pinceszínház létrehozására. Sorolhatnánk a példákat, és megemlíthetnénk azt is, hogy Nagy Ferenc, aki már nem tagja a színháznak, hetenként egyszer fölkeresi az alapszervezetet és fölajánlja a segítségét, de helyszűke miatt nem tudunk mindenkivel foglalkozni. Párttagjaink közül az elmúlt választás óta senkinek sem volt egyetlen fegyelmi ügye sem.

Az alapszervezet egyéves tevékenységével nagy egyenetlenségek jelentkeznek, a választás utáni időszakban egy pár hónapig a pártélet zavartalanul folyt. A büro következetesen foglalkozott a szakszervezet irányításával, a művészeti tanács tevékenységével, a politikai oktatással. Ahogy teltek a hónapok, egyre lanyhult a szervezeti élet, és fokozatosan engedte az alapszervezet büroja a vezetést ki a kezéből. Egyre ritkábban ellenőrizte az intézkedési tervekben lefektetett pontok teljesítését, amelynek következtében elmaradtak a munkaiülések, nem foglalkoztunk minden olyan színházi taggal, akinek a pártalapszervezetben lenne a helye, stb. Az utóbbi hónapokban már csak a legfontosabb pártfeladatok megoldására szűkült le az alapszervezet tevékenysége. A legfőbb oka az említett visszaesésnek, hogy a titkár a rendelkezésére álló négytagú bürot nem használta fel kellő módon. Amíg kollektíven dolgozott, meg is látszott az eredmény, később csak alkalmoszerűen tárgyalta meg a kérdéseket a büroval, és egyre ritkábban kérte ki véleményét és segítségét. Ennek ellenére a büro két legaktívabb és tapasztaltabb tagja, Darvas Dezső es Antonya Mihály mindig megkeresték a lehetőséget arra, hogy ott segítsenek, ahol kell, nem egy ízben végezték el a titkár teendőit annak távollétében. Botka László és Molnár Gizella, a büro másik két tagja minden rájuk bízott feladatot pontosan megoldott, de a kezdeményező kétség hiányzott belőlük, és önállóan ritkán cselekedtek. A titkár olyan büroval rendelkezett, amely maximálisabb igénybevitelével sokkal eredményesebb munkát lehetett volna végezni. László Károly többéves titkári tevékenységének a mélypontját jelenti az utóbbi pár hónap, amikor szinte teljesen kiengedte kezéből az alapszervezet irányítását, amelynek olyan káros következményei voltak, mint a kollektív vezetés mellőzése a büron belül, és azon

kívül a három szerv (igazgatóság, alapszervezet, szakszervezet) együttműködését illetően. Nem segítette az igazgatóságot és a szakszervezetet, hogy találják meg a legegészségesebb módját annak az együttműködésnek, amelyre föltétlenül szükség van. Amikor látta, hogy a szakszervezet vezetősége tanácstalan, nem vitatta meg a büróval a kérdést, nem intézkedett. A KISZ-szel sem foglalkozott kielégítő módon. A titkár utóbbi időszakban kifejtett tevékenysége a legszigorúbb bírálatot érdemli, mert mulasztásai-ból eredt a párt vezetőerejének a gyöngülése a színházban.

A mai közgyűlésen olyan elvtársakat kell a büróba választani, akik a pártalapszervezet munkáját olyan magas színvonalra emelik, amelyen vezetni tudja azt az egészséges fejlődési folyamatot, amelyen színházunk keresztül megy, de amely, mint minden megújulási szakasz, nem lehet zökkenőmentes.

Ezt az alkalmat is felhasználjuk arra, hogy színházunk huszadik születésnapján köszönetet mondjunk a Román Kommunista Pártnak azért a következetes és sokoldalú támogatásért, és azért a megbecsülésért, amelyben főnnállásunk óta részesítette színházunkat. /Egyik bizonyítéka ennek a megbecsülésnek az a kitüntetés is, amelyet Mézes László, színházunk karmestere az elmúlt hetekben az Államtanáctól kapott./ Azt, amit az évek alatt államunk vezetőségétől kaptunk, csak a tőlünk telhető legigényesebben végzett munkával és a legtisztább emberi magatartással lehet megköszönni.

Sepsiszentgyörgy 1968. november 5.

Büró

Alapszervezeti titkár

Bibliográfia, források

- [N. n.], [C. n.], Román Állami Levéltár, Bihar Megyei Igazgatóság, A Román Munkáspárt Nagyvárad Városi Tanácsa fond, 61/1966-es dosszié, 12-29. fólió (Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Bihor, fond Comitetul Orășenesc PMR Oradea, dosar 61/1966. 12-29. f.)
- [N. n.], [C. n.], Román Állami Levéltár, Kovászna Megyei Igazgatóság, A Román Munkáspárt Sepsiszentgyörgyi Városi Tanácsa fond, 19/1968-es dosszié, 23-35. fólió (Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Covasna, fond Comitetul Orășenesc PCR Sfântu Gheorghe, dosar 19/1968. 23-35. f.)
- [N. n.], *A Román Kommunista Párt IX. kongresszusa, 1965. július 14–19*, Bukarest, Politikai Kiadó, 1965.
- [N. n.], *Statutul Partidului Comunist Român. Adoptat la congresul al IX-lea*, București, Editura Politică, 1965.
- KÖTŐ József, *Politikum és esztétikum. Színház a totalitarizmus markában (1945–1989)*, Korunk, 2011/2, 78–86.
- LENGYEL György, *Színház és diktatúra a 20. században*, Bp., Corvina–OSZMI, 2011, 278–301.
- MALIȚA, Liviu, főszerk., *Viața teatrală în și după comunism*, Kolozsvár, EFES, 2006.
- MALIȚA, Liviu, szerk., *Cenzura în teatru. Documente, 1948–1989*, Kolozsvár, EFES, 2006.
- MITCHIEVICI, Angelo; STANOMIR, Ioan, *Comunismul INC. Istorie despre o lume care a fost*, Bukarest, Humanitas, 2016.
- NOVÁK Csaba Zoltán, *A kulturális életre és a színházra vonatkozó politikai-ideológiai keret alakulása a Ceaușescu-rendszer első évtizedében* = UNGVÁRI ZRÍNYI Ildikó, KRICSFALUSI Beatrix, *A színházi nyilvánosság szerkezetváltozásai Erdélyben*, Bukarest–Marosvásárhely, Eikon–UArtPress, 226–250, 2021.
- NOVÁK Csaba Zoltán, *Aranykorszak? A Ceaușescu-rendszer magyarságpolitikája I. (1965–1974)*, Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 2011.
- NOVÁK, Csaba Zoltán, főszerk., tan.; DAN, Marcela Livia; GYÖRGY, Andrea, szerk., *Între artă și dictatură. Documente privind viața teatrală în perioada Ceaușescu 1965-1971*, Marosvásárhely, UArtPress, 2024.
- STANOMIR, Ioan, 1964: *ștafeta nevăzută* = Paul CERNAT, Ion MANOLESCU, Angelo MITCHIEVICI, Ioan STANOMIR, *Explorări în comunismul românesc*, III, Bukarest, Polirom, 2004, 101–140.
- VASILE, Cristian, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, Bukarest, Humanitas, 2011.
- VASILE, Cristian, *Spirit critic vs critică și autocritică în comunismul românesc: implicații pentru lumea intelectuală*, Dilema Veche, 2018/756, VI. (Dosar Dilema)